

Nr 59.

Ankom till riksdagens kansli den 6 december 1940 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skifferoljeverk.

(2:a avd.)

I propositionen nr 63 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden, föreslagit riksdagen att till Teckning av aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor.

I propositionen erinras till en början om hittills beviljade anslag till utbyggnad av det på enskilt initiativ tillkomna skifferoljeverket å Kinnekulle. Vidare erinras om att Kungl. Maj:t, i anledning av en av ingenjörvetenskapsakademien gjord framställning, till förfogande för de s. k. 1940 års skifferoljesakkunniga ställt ett belopp av 130,000 kronor för verkställande av vissa undersökningar i syfte att fastställa lämplig plats för ett nytt skifferoljeverk i Närke och anordnande i samband därmed av en försöksanläggning m. m.

Efter samråd med dessa sakkunniga har *statens bränslekommission* i skrivelse den 25 oktober 1940 framlagt förslag till åtgärder för en fortsatt utbyggnad av skifferoljeindustrien i landet, i första hand syftande till uppförandet av ett nytt skifferoljeverk i statlig regi. Verket, som lämpligen borde avses för en produktion av 13,000—15,000 ton råolja per år, borde förläggas till Närke och anordnas i enlighet med den metod, som kommit till användning vid oljeverket å Kinnekulle, den s. k. Berghska metoden. Kostnaderna för ett sådant verk hava beräknats till 12 miljoner kronor i anläggning och 75 kronor per ton olja i drift, exklusive ränta och amortering å nedlagt kapital. Medräknas jämväl utgifter för ränta och amortering, uppskattas driftkostnaden till 190 kronor per ton olja.

Verksamheten föreslås skola omhändervhas av ett för ändamålet bildat statligt bolag, främst enär driften, så snart import åter blir möjlig, icke kan förväntas bliva privatekonomiskt lönande. Till bolagets förfogande borde ställas kapital i den omfattning, som erfordras för den första anläggningens bekostande och drivande, samt för vidtagande av erforderliga förberedelseåtgärder för ytterligare anläggningars uppförande ävensom för forskningsarbeten särskilt i fråga om biprodukternas tillgodogörande. Detta kapital-

behov kunde för närvarande uppskattas till 15 miljoner kronor, som sålunda lämpligen borde kunna utgöra bolagets aktiekapital. I den mån bolaget behövde ytterligare medel för de nya anläggningarna, syntes sådana böra av staten ställas till förfogande på annat sätt än i form av aktiekapital.

Över bränslekommissionens förslag hava *utlåtanden* avgivits dels av kommerskollegium efter hörande av statens industrikommission, dels ock av marinförvaltningen. Beträffande innehållet i dessa utlåtanden hänvisas till propositionen, sid. 7—8.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Betydelsen av att vårt lands bränsleförsörjning säkerställes behöver icke närmare utvecklas. Här må allenast erinras om den under åren före kriget alltmera ökade användningen av utländska bränslen i Sverige. Bland dessa bränslen intaga de flytande bränslena ett betydande rum. Ansträngningar hava icke saknats, syftande att i händelse av försvårad tillförsel utifrån trygga landets bränslebehov. Åtgärder hava sålunda vidtagits dels för uppläggande inom landet av vissa reservlager dels ock för ökat tillgodogörande av våra inhemska bränsletillgångar. I den del sistberörda åtgärder avsett att ersätta utländskt kol- och koksbränsle med vedbränsle hava de lett till icke oväsentliga praktiska resultat. Då det gäller utbyte av flytande utländska bränslen mot inhemska av motsvarande slag, äro svårigheterna avsevärt större. Ett av de största hindren är prisfrågan; de utländska bränslena hava kunnat anskaffas för betydligt billigare kostnad än som varit förenad med framställningen av flytande bränslen inom landet.

Klart är, att de ekonomiska faktorerna måste tillmätas stor vikt. I ett läge, sådant som det nuvarande, då det gäller anskaffandet av för landets försörjning oundgängliga råvaror, få dessa faktorer likväl icke skjutas alltför mycket i förgrunden. Det blir nödvändigt att taga ekonomiska uppföringar och risker, som eljest skulle ansetts uteslutna. Värdet av att, om importmöjligheterna upphöra, i varje fall vårt minimibehov av flytande bränsle kan tillgodoses på annan väg ligger i öppen dag.

De undersökningar, som vidtagits, synas visa, att goda tekniska förutsättningar finnas för framställning av råolja ur svensk skiffer. Sveriges skiffertillgångar äro stora. Ur dessa synpunkter torde alltså bränslekommissionens förslag om utbyggande av en oljeindustri inom landet icke behöva möta några betänkligheter. Vad lönsamheten beträffar kan en dylik industri icke konkurrera med importen. Enligt bränslekommissionens beräkningar skulle kostnaden per ton råolja, om amortering och förräntning av anläggningskapitalet medräknas, efter viss kreditering för biprodukter utgöra 190 kronor. Priset på importerad råolja, cif svensk hamn, uppgick i juli 1939 till 42 kronor per ton och vid ingången av 1940 till 60 kronor per ton. Ehuru pris skillnaden sålunda är avsevärd, torde den likväl icke få stå hindrande i vägen för skapande av en inhemsk oljeindustri. I händelse att tillförseln utifrån ånyo blir fri, uppstår givetvis ett avsättningsproblem. Svårigheterna härvid borde dock kunna bemästras och synas i varje fall väga lättare än de fördelar, som en inhemsk oljeindustri skulle erbjuda ur beredskapssynpunkt. Härtill kommer att, såsom bränslekommissionen framhållit, man i den mån utvecklingen fortskrider torde kunna räkna med att driften alltmera förbättras tekniskt och att det ekonomiska resultatet därigenom påverkas i gynnsam riktning. Bland annat kan det antagas, att de biprodukter, vilka erhållas vid oljeframställningen, komma att kunna tillvaratagas i avsevärt större utsträckning än för närvarande kan ske. Förutsättningarna för ett i ekono-

miskt hänseende mera tillfredsställande resultat kunna således beräknas bli-
va större.

Med utgångspunkt från vad här anförts tillstyrker jag, liksom de i ären-
det hörda myndigheterna, att åtgärder vidtagas i det av bränslekommissio-
nen föreslagna syftet. Enligt kommissionens förslag skulle utbyggnadsplan-
en inriktas på en årsproduktion motsvarande vårt minimibehov. Emeller-
tid torde det vara lämpligt att, såsom kommissionen förordat, den första
utbyggnaden begränsas till en anläggning med en årlig produktion av 13,000
å 15,000 ton. Då de oljerikaste alunskiffertillgångarna finnas i Närke, sy-
nes det riktigt att, på sätt som föreslagits, ifrågavarande anläggning förläg-
ges dit. Likaledes tillstyrker jag, att den tillverkningsmetod, som kommit
till användning vid Kinnekulleverket, begagnas även vid den nya anlägg-
ningen. Huruvida vid de ytterligare verk, som senare kunna komma till
utförande, samma eller annan metod bör användas, får bli beroende av
erfarenheten, icke minst vid den försöksverksamhet, som bedrivs av 1940
års skifferoljesakkunniga och vilken jag förutsätter skola fortgå med största
skyndsamhet.

På de av bränslekommissionen anförda skälen torde för omhändertavan-
det av den föreslagna skifferoljeindustrien böra bildas ett särskilt statligt
bolag. Tanken att åt detta bolag anförro även handhavandet av Kinnekulle-
verket torde böra närmare övervägas. Tydligt torde i varje fall vara, att ett
nära samarbete bör bedrivas mellan ledningen för sistnämnda företag och
det här förordade bolaget. Av riksdagen i dess skrivelse den 23 oktober 1940,
nr 45, angående ytterligare anslag till anläggningar vid Kinnekulleverket
gjorda uttalanden om samordnande av de krafter, vilka arbeta på nyttig-
görandet av oljeskiffertillgångarna, böra i detta sammanhang beaktas. Fråga
om inordnande av de för marinens räkning drivna anläggningarna vid Kin-
nekulle under en för övriga anläggningar gemensam statlig oljecentral torde
emellertid icke behöva lösas nu omedelbart.

Mot det av bränslekommissionen beräknade medelsbehovet för omför-
målade bolag, av kommissionen förslagsvis benämnt Svenska skifferolje-
aktiebolaget, har jag ej något att erinra. Beloppet i fråga, 15,000,000 kro-
nor, torde, i överensstämmelse med förslaget, lämpligen böra såsom aktie-
kapital tillföras bolaget. Beloppet motsvarar de beräknade anläggnings-
kostnaderna jämte erforderligt förlagskapital för det skifferoljeverk, som nu
är föreslaget till utförande. Huruvida de medel, som vid en utbyggnad av
bolagets verksamhet ytterligare måste anvisas, böra ställas till förfogande så-
som aktiekapital eller i annan form, torde icke nu behöva avgöras. Med hän-
syn till angelägenheten av att verksamheten skyndsamt kommer i gång, torde
det föreslagna beloppet böra upptagas å tilläggsstat till den löpande riks-
staten.

I rådande situation anser utskottet det vara en angelägenhet av största
vikt, att åtgärder skyndsamt vidtagas för att genom inhemsk tillverkning
söka i möjligaste mån trygga landets försörjning med flytande bränsle.
Från denna synpunkt finner utskottet det av Kungl. Maj:t nu framlagda
förslaget om uppförande av ett nytt skifferoljeverk vara att hälsa med till-
fredsställelse.

Av propositionen framgår, att det nya skifferoljeverket är avsett att för-
läggas till Närke, där landets mest oljerika skiffertillgångar finnas, samt att
för oljans utvinning skall — åtminstone vid den första utbyggnadsetapp,
som det nu föreslagna oljeverket representerar — tillämpas samma metod,

Utskottet.

som kommit till användning vid oljeverket å Kinnekulle. Huruvida vid de ytterligare verk, som senare kunna komma till utförande, samma eller annan metod skall användas, anser departementschefen böra bliva beroende av erfarenheten, icke minst av den försöksverksamhet, som bedrivs av 1940 års skifferoljesakkunniga och förutsättes skola fortgå med största skyndsamt.

Enligt utskottets mening hade det varit av värde, om till belysning av förlägningsfrågan utredning förebragts rörande äganderättsförhållandena beträffande den mark, som ifrågasatts skola förvärvas för ändamålet, rörande möjligheterna att där erhålla för oljeutvinningen erforderligt vatten samt rörande bostadstillgången å var och en av de alternativt tilltänkta förlägningsorterna. Spörsmålet om oskadliggörandet eller nyttiggörandet av de svavelgaser, som uppkomma vid oljeutvinningen, är också en fråga, som synes utskottet böra närmare undersökas, senast i samband med det nya oljeverkets uppförande. Då emellertid utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på dessa spörsmål, har utskottet, som funnit angeläget att ärendets vidare handläggning icke fördröjes, ansett sig böra med nu gjorda erinringar godtaga Kungl. Maj:ts förslag i avseende å förlägningsfrågan.

Vad departementschefen anfört rörande den tillverkningsmetod, som bör komma till användning vid det nya skifferoljeverket, har icke givit utskottet anledning till erinran, men utskottet anser, att Kungl. Maj:t bör äga möjlighet att föreskriva användandet av annan metod, därest så visar sig lämpligt. Utskottet vill samtidigt understryka önskvärdheten av att den försöksverksamhet, som bedrivs av 1940 års skifferoljesakkunniga, slutföres snarast möjligt.

I syfte att få anläggningens driftresultat så ekonomiskt lönande som möjligt finner sig utskottet böra betona vikten av att frågan om biprodukternas tillvaratagande och utnyttjande i fortsättningen ägnas ett ingående studium. Självfallet förtjänar jämväl frågan om ytterligare förädling av den utvunna oljan att i samma syfte tagas under närmare övervägande.

I propositionen har vidare föreslagits, att det nya skifferoljeverket skulle handhavas av ett för ändamålet bildat statligt bolag, benämnt Svenska skifferoljeaktiebolaget. Departementschefen har även berört frågan om gemensam ledning för detta företag och Kinnekulleverket, ehuru densammans lösning skjutits på framtiden. Spörsmålet anses emellertid av departementschefen vara värt att närmare övervägas. Utskottet, som utgår från att denna fråga, så snart lämpligen kan ske, bringas till en lösning, vill i anslutning härtill allenast understryka sitt i utlåtandet nr 33 gjorda och av riksdagen godtagna uttalande, att det synes både naturligt och önskvärt, att staten i en eller annan form samordnar de krafter, som arbeta på ett nyttiggörande av landets skifferoljetillgångar. Självfallet böra vid anordnande av en gemensam ledning för de båda företagen garantier i möjligaste mån skapas för att flottans behov av flytande bränsle blir vederbörligen beaktat, samtidigt som ledningen tillförsäkras största möjliga sakkunskap.

Det av Kungl. Maj:t för teckning av aktier i det nya bolaget äskade beloppet, 15,000,000 kronor, har utskottet ansett sig böra godtaga.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må såsom kapitalinvestering i fonden för statens aktier till *Teckning av aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget* å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor.

Stockholm den 6 december 1940.

På andra särskilda utskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson*, *Nilsson* i Malmö, *Tjällgren*, *Gabrielsson*, *von Stockenström*, *Ström* i Lidköping, *Andrén*, *Heiding*, *Alfred Andersson*, *Andersson* i Rixö och *Anderson* i Arboga; samt

från andra kammaren: herrar *Svensson* i Grönvik, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Persson* i Falla, *Andersson* i Falkenberg, *Närlinge*, *Andersson* i Löbbo, *Mårtensson*, *Lundberg*, *Ericsson* i Sörsjön och *De Geer*.
